

บทที่ 5

ระบบเศรษฐกิจแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับ

ระบบเศรษฐกิจแบบผสม

การปฏิรูปเศรษฐกิจสู่ระบบเศรษฐกิจแบบผสมของสปป.ลาว เป็นกระบวนการประยุกต์ใช้หลายๆทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม มีทั้งทฤษฎีของเศรษฐศาสตร์ของลัทธิมาร์กซ์-เลนินและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของค่ายตะวันตก โดยได้เลือกเอาจุดเด่นของแต่ละทฤษฎีมาประยุกต์ใช้เข้าไปในเงื่อนไขของประเทศลาว เพื่อให้เป็นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบบผสม แล้วสร้างระบบเศรษฐกิจแบบผสมขึ้นมาที่สอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่นักคิดหลายๆท่านได้ค้นคิดเอาไว้ ฉะนั้น การศึกษาถึงกระบวนการปฏิรูปเศรษฐกิจของ สปป.ลาว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้ศึกษาถึงทฤษฎีเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่ได้ประยุกต์ใช้เข้าไปในเงื่อนไขของประเทศลาวและจะต้องได้ศึกษาถึงผลกระทบที่ได้เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าวนี้ด้วย ซึ่งงานศึกษาชิ้นนี้จะได้เสนอเป็นข้อต่อไป

5.1 ความหมายเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจแบบผสมในเชิงทฤษฎี

การวางนโยบายการปฏิรูปหรือการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของสปป.ลาวในระยะผ่านมามีเห็นได้ว่าเป็นการสร้างระบบเศรษฐกิจใหม่ขึ้นมาที่เรียกว่าระบบเศรษฐกิจแบบผสม ซึ่งตามแนวความคิดของนักคิดหลายๆท่านเห็นว่า ในปัจจุบันนี้มีหลายประเทศได้ทำให้ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมมีแนวโน้มเข้าหากัน และสร้างให้เป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสมขึ้นมา พร้อมกันนั้น นักคิดหลายๆท่านก็ได้อธิบายและกำหนดลักษณะต่างๆของระบบเศรษฐกิจแบบผสมตามแนวความคิดของตน ส่วน M.C. Schnitzer ได้ให้ข้อสังเกตว่า ระบบเศรษฐกิจแบบผสมคือ การผสมผสานระหว่างลักษณะพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมกับระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะดังนี้¹

¹ M.C. Schnitzer, *Comparative economic systems*. (USA:1977) p.180.

1. การจ้างงานเต็มก็คือ เป้าหมายหลักของการดำเนินเศรษฐกิจ เพื่อให้ทุกคนมีงานทำและมีรายได้ นอกจากนั้น การทำให้ราคาสินค้ามีความเป็นปกติก็เป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของระบบเศรษฐกิจแบบผสม

2. ระบบเศรษฐกิจแบบผสมจะเน้นการปรับปรุงสวัสดิการสังคมให้แก่ประชาชนให้ดีขึ้น โดยการนำใช้ผลของการดำเนินเศรษฐกิจทั้งหมด เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของคนในสังคมและทำให้เกิดการเลื่อนล้ำในสังคมน้อยที่สุด นอกจากนั้น ก็ได้วางเป้าหมายเพื่อพัฒนาประเทศให้กลายเป็นรัฐสวัสดิการ (welfare state) ให้เร็วที่สุด

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจมีบทบาทในการวางทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ แต่ว่าแผนการเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ จะไม่มีลักษณะบังคับเหมือนกับแผนการเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม

4. ระบบเศรษฐกิจแบบผสมจะต้องยังคงรักษาบรรดาธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญและจำเป็นสำหรับการที่จะทำให้มีการช่วยบางแขนงเศรษฐกิจ-สังคมแห่งชาติ หรือ ถ้าวิสาหกิจที่สำคัญยังไม่ทันเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ จะต้องดำเนินการแปรรูปวิสาหกิจดังกล่าวให้กลายเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐในบางส่วนด้วย (Nationalization)

5. ในระบบเศรษฐกิจแบบผสมนี้ รัฐบาลต้องดำเนินการบริหารเศรษฐกิจด้วยนโยบายการเงินและนโยบายการคลัง โดยจะไม่เข้าแทรกแซงในการบริหารเศรษฐกิจของหัวหน่วยเศรษฐกิจโดยตรง

หมายความว่า Schnitzer ได้พยายามอธิบายระบบเศรษฐกิจแบบผสม โดยการยกเอาข้อดีของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมแบบบังคับที่ปรากฏขึ้นจากการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของลัทธิมาร์กซ์-เลนินในบรรดาประเทศสังคมนิยม คือ การเน้นแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ การจ้างงานหรือการทำให้ทุกคนในสังคมมีงาน และการสวัสดิการสังคม พร้อมกันนั้น ก็ได้ยกเอาข้อดีของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมคือ การนำใช้วิธีการบริหารเศรษฐกิจด้วย นโยบายการเงินและนโยบายการคลัง พร้อมกันนั้น ก็ได้เน้นการดำเนินธุรกิจแบบเสรีที่จะทำให้มีการแข่งขันขึ้นในการดำเนินเศรษฐกิจด้วย ซึ่งข้อดีของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมและข้อดีของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมนี้ Schnitzer เามาวิเคราะห์ตามเหตุผลและได้จับมารวมกันไว้ในระบบเศรษฐกิจหนึ่งที่เรียกว่าระบบเศรษฐกิจแบบผสม

ส่วน W. Friedmann ก็ได้เขียนเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจแบบผสมในหนังสือที่มีชื่อว่า “The State and the Rule of Law in the Mixed Economy” โดยได้เน้นบทบาทและหน้าที่ของรัฐว่า ในระบบเศรษฐกิจแบบผสมนี้ รัฐมีหน้าที่ที่สำคัญคือ²

1. รัฐจะต้องเป็นผู้เตรียมการ (Provider) ในระบบเศรษฐกิจแบบผสม เพื่อให้การดำเนินเศรษฐกิจเป็นไปโดยสะดวก นอกจากนั้น รัฐจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการบริการสังคมด้วย
2. รัฐจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลควบคุม (Regulator) ในด้านต่างๆที่มีความสำคัญเช่น ดูแลควบคุมการลงทุน ควบคุมการนำเข้าและการส่งออกสินค้า ควบคุมอัตราการแลกเปลี่ยน ควบคุมทรัพย์สินทางปัญญา (Licensing) และอื่นๆ
3. หน้าที่ที่สามของรัฐในระบบเศรษฐกิจแบบผสม คือ รัฐจะต้องเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ที่จะต้องดำเนินธุรกิจในการบริหารรัฐวิสาหกิจที่สำคัญ หรือ ดำเนินธุรกิจในแขนงการของรัฐที่สามารถดำเนินธุรกิจได้
4. หน้าที่ที่สี่ของรัฐในระบบเศรษฐกิจแบบผสมคือ รัฐจะต้องเป็นผู้ตัดสินชี้ขาด (Umpire) ที่มีอำนาจทางด้านการบริหารและทางด้านนิติบัญญัติต่างๆ เพื่อรับประกันการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจให้ถูกต้องตามกฎหมายด้วย

หน้าที่ของรัฐในระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น Friedmann ได้ยกขึ้นมาให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐ ซึ่งรัฐจะต้องเป็นทั้งผู้เตรียมการและผู้ควบคุมการดำเนินเศรษฐกิจทั้งหมด แต่ไม่ได้หมายความว่า รัฐจะเข้าไปแทรกแซงการดำเนินธุรกิจโดยตรงของวิสาหกิจ เพียงแต่ว่า รัฐจะทำหน้าที่โดยการใช้เครื่องมือบริหารเศรษฐกิจมหภาคเท่านั้นคือ รัฐจะใช้กฎหมายและนโยบายเศรษฐกิจต่างๆในการบริหารเศรษฐกิจ หมายความว่า ในระบบเศรษฐกิจแบบผสม จะมีทั้งการบังคับด้วยเครื่องมือบริหารเศรษฐกิจและมีทั้งความเป็นอิสระเสรีในการดำเนินธุรกิจของหน่วยวิสาหกิจต่างๆ ด้วย ฉะนั้น การบังคับและความมีอิสระเสรีในระบบเศรษฐกิจอันหนึ่งไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ แต่การค้นคิดและประสบการณ์ที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของการอยู่ร่วมกันระหว่างสองปัจจัยที่มีลักษณะตรงกันข้ามกันดังกล่าว เพียงแต่ว่า จะเกิดมีปัญหาและผลกระทบขึ้นในรูปแบบใหม่เท่านั้นคือ ถ้าสัดส่วนผสมของการบังคับและความมีอิสระเสรีไม่เท่ากันก็จะมีผลกระทบตามมาเช่น ถ้าการบังคับมีสัดส่วนมากกว่าความมีอิสระเสรี ก็จะไม่สะดวกในการดำเนินเศรษฐกิจ และถ้าสัดส่วนของความมีอิสระเสรีมากกว่าสัดส่วนของการบังคับก็จะทำให้เกิดมี

² Friedmann, W., *The State and the Rule of law in a Mixed Economy*. (London: Steven & Sons, 1971), p. 3.

การจวบโอกาสมากขึ้น ทำให้คนที่มีโอกาสมารวยขึ้นเร็วและกลายเป็นผู้ได้เปรียบในสังคม ส่วนคนที่มีโอกาสน้อยจะกลายเป็นผู้เสียเปรียบ เพราะฉะนั้น ในระบบเศรษฐกิจแบบผสมนี้ รัฐจะต้องทำบทบาทเป็นผู้ดูแลควบคุมและเตรียมการให้พร้อม เพื่อจะได้ช่วยให้นักในสังคมถูกเอารัดเอาเปรียบน้อยที่สุด

ส่วน ทับทิม วงศ์ประยูร ก็ได้เขียนไว้ในหนังสือที่มีชื่อว่า " ประวัติและลัทธิเศรษฐกิจ" เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจแบบผสมในลักษณะคล้ายคลึงกับนักคิดหลายๆท่านที่ได้ค้นคิดมาว่า เป็นการนำเอาจุดดีเด่นของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมและจุดดีเด่นของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมมาประยุกต์ใช้เข้าในระบบเศรษฐกิจเดียวกัน และได้ยกให้เห็นลักษณะพิเศษเฉพาะของระบบเศรษฐกิจดังกล่าว แต่ว่าในหนังสือดังกล่าวนี้ ยังได้ยกให้เห็นข้อดีและข้อเสียของระบบเศรษฐกิจแบบผสม ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นดังตารางที่ 5.1 ดังนี้³

ตารางที่ 5.1

ข้อดีและข้อเสียของระบบเศรษฐกิจแบบผสม

ข้อดีของระบบเศรษฐกิจแบบผสม	ข้อเสียของระบบเศรษฐกิจแบบผสม
1. สามารถเลือกเอาส่วนที่ดีของระบบเศรษฐกิจ ทุนนิยมและสังคมนิยมมาใช้ได้ โดย ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำเอาส่วน ที่ดีจากทั้งสองระบบมาใช้	1. เนื่องจากรัฐบาลเปิดโอกาสให้เอกชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ทำให้ผู้มีความสามารถ มีโอกาสมากกว่า
2. ช่วยให้มีมาตรการฐานการครองชีพของประชาชนได้ดีขึ้น	2. มีโอกาสที่จะเกิดช่องว่างทางรายได้ ปัญหาการกระจายรายได้จะเกิดขึ้น และวิธีการแก้ไขจะทำได้ยาก
3. การกระจายรายได้ยุติธรรมและเป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ	3. ในธุรกิจที่รัฐบาลเข้าดำเนินการ หรือเข้าแทรกแซง เปิดโอกาสให้มีการคอร์รัปชันในทางปฏิบัติมีวิธีป้องกันยาก

³ ทับทิม วงศ์ประยูร, ประวัติและลัทธิเศรษฐกิจ. (กรุงเทพฯ: วิ.เจ.พรินต์ติ้ง, 2536), หน้า 165-166.

ข้อดีของระบบเศรษฐกิจแบบผสม	ข้อเสียของระบบเศรษฐกิจแบบผสม
<p>4. รัฐบาลมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ</p> <p>5. ประชาชนโดยทั่วไปส่วนใหญ่ของประเทศ มีหลักประกันทางเศรษฐกิจ</p> <p>6. การดำเนินการผลิตเป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภค</p> <p>7. รัฐบาลและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการวางแผนเศรษฐกิจ</p>	<p>1. กรณีที่รัฐบาลเข้าแทรกแซงมาก จะทำให้ภาค เอกชนขาดแรงจูงใจในการดำเนินกิจการ เพราะเสี่ยงต่อความไม่แน่นอน เป็นจุดอ่อน ของระบบนี้</p>

ข้อดีและข้อเสียของระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่กล่าวมาแล้วข้างบนนั้น ทับทิม วงศ์ประยูร ได้ยกให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่แท้จริงที่นำเอาแต่ข้อดีของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมและข้อดีของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมมาไว้ร่วมกัน แต่ก็ยังปราศจากข้อเสียไม่ได้ แต่ว่าในปัจจุบันนี้หลายประเทศก็ยังเห็นว่าระบบเศรษฐกิจแบบผสมเป็นระบบเศรษฐกิจที่จะทำให้เศรษฐกิจขยายตัวเร็วและมีความยุติธรรมมากกว่า โดยเฉพาะการคอร์รัปชันเป็นข้อเสียของระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่เกิดขึ้นและแก้ไขได้ยากที่สุด

5.2 การปฏิรูประบบเศรษฐกิจสู่ระบบเศรษฐกิจแบบผสมของ สปป.ลาวและผลกระทบ

นโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจของสปป.ลาวเป็นนโยบายที่ได้ประยุกต์ใช้แนวความคิดและทฤษฎีของหลายสำนักเข้าด้วยกัน มีทั้งทฤษฎีของฝ่ายสังคมนิยมและทฤษฎีของฝ่ายตะวันตก จนสามารถเรียกได้ว่า เป็นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีแบบผสม เพื่อวางนโยบายการปฏิรูปดังกล่าว ซึ่งการประยุกต์ใช้ทฤษฎีแบบผสมนี้ นักคิดหลาย ๆ ท่านได้เรียกว่าเป็นการสร้างระบบ เศรษฐกิจแบบผสมขึ้นมาดังได้กล่าวไว้ในข้อ 5.1 สปป.ลาว จากระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมสู่ระบบเศรษฐกิจแบบผสมนั้น ก็จะต้องอยู่ในกรอบของทฤษฎีดังกล่าว คือพรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาวจะกำหนดเป้าหมายของการปฏิรูปไว้ว่า จะทำให้เศรษฐกิจขยายตัวและจะทำให้การดำรงชีวิตของประชาชนดีขึ้น

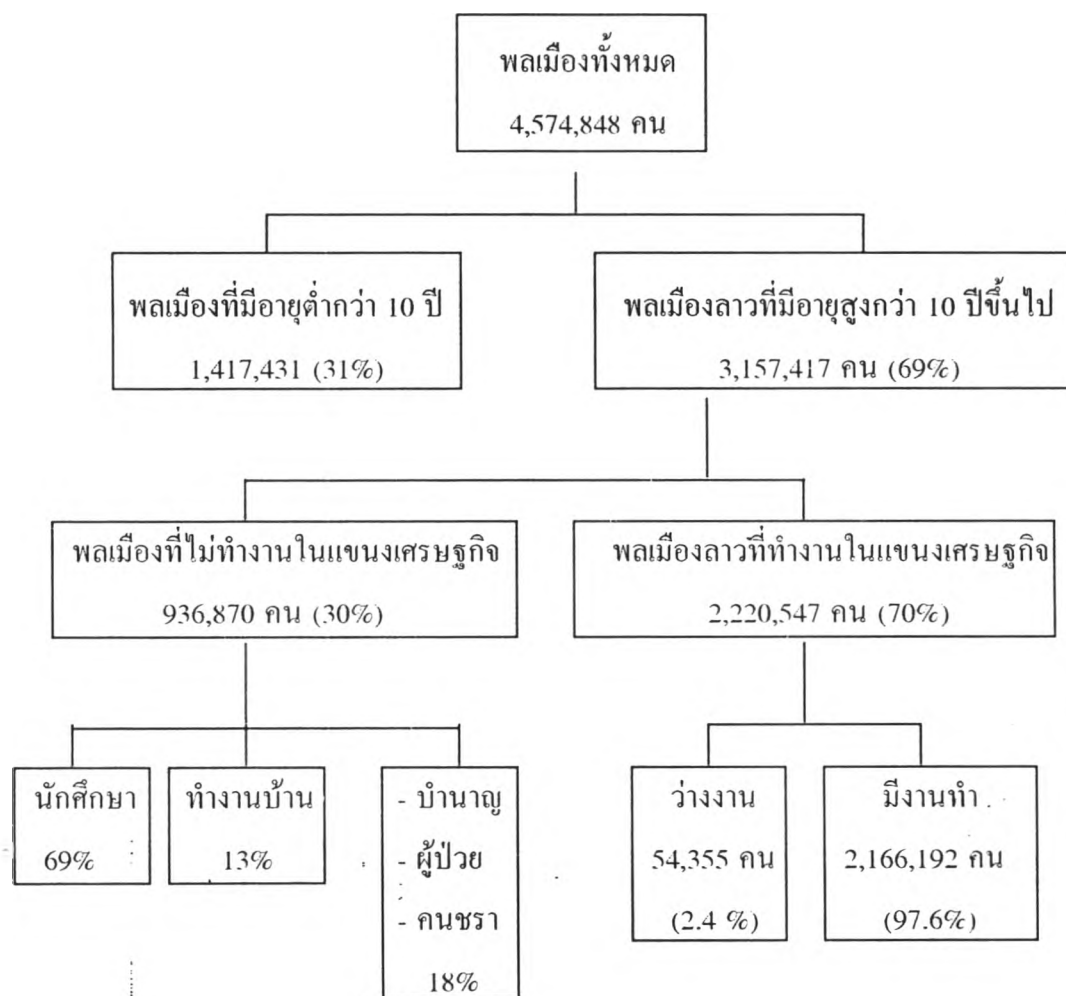
ฉะนั้น เพื่ออยากรู้ว่าการดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจของ สปป.ลาวถูกต้องตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ นั้น จะต้องได้ข้อมูลบางประการ โดยเปรียบเทียบกับทฤษฎีเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจแบบผสม ตามนักคิดที่ได้เขียนไว้แล้วนั้นว่าพร้อมกับขยายตัวของเศรษฐกิจคือการผลิตและผลิตผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้นจะต้องทำให้เกิดมีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมและลดช่องว่างทางรายได้ของคนแต่ละกลุ่มเพื่อไม่ให้ผู้มีโอกาสมากเอาเปรียบคนมีโอกาสน้อยเกินไป หมายความว่า ถ้าการดำเนินเศรษฐกิจสามารถทำให้เศรษฐกิจขยายตัวได้ ก็ต้องนำใช้ผลของการดำเนินเศรษฐกิจดังกล่าว เพื่อการดำรงชีวิตของทุกคนในสังคมด้วย ฉะนั้นจะเห็นได้ว่ามีสองด้านตรงข้ามกันในระบบเศรษฐกิจแบบผสมคือด้านหนึ่งเป็นลักษณะปัจเจกบุคคลของการดำเนินเศรษฐกิจ แต่อีกด้านหนึ่งเป็นลักษณะสังคมของการนำใช้ผลของการดำเนินเศรษฐกิจหมายความว่า ในระบบเศรษฐกิจแบบผสม จะปล่อยให้เอกชนดำเนินเศรษฐกิจโดยเสรีและมีการแข่งขันกันแต่จะอย่างไร เพื่อที่จะเอาผลของการดำเนินเศรษฐกิจดังกล่าวมาทำให้เกิดประโยชน์แก่สังคมมากที่สุด ถ้าทำได้ทั้งสองด้านดังกล่าวนี้ ก็หมายความว่า การดำเนินเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจแบบผสม ถูกต้องตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ เพราะฉะนั้นเพื่ออยากรู้ว่าการดำเนินนโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจสู่ระบบเศรษฐกิจแบบผสมของสปป.ลาวถูกต้องตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ นั้น จะต้องได้พิสูจน์ข้อมูลบางอย่างดังต่อไปนี้

ภายหลังที่ได้ประกาศชื่อเป็นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปี 1975 จนถึงปัจจุบันได้มีการสำรวจพลเมืองสองครั้งใหญ่ คือ ในปี 1985 และในปี 1995 ซึ่งในปี 1985 นั้นจะเห็นได้ว่าพลเมืองลาวทั้งหมด มีประมาณ 3,584,803 คน ในนั้นมีแรงงาน (Labour force) ประมาณ 1,673,628 คน และในเวลานั้นระบบเศรษฐกิจของ สปป.ลาว ลาวก็ยังเป็นระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมอยู่ เพราะฉะนั้น แรงงานทั้งหมดจะถูกจัดแบ่งให้ทำงานในแขนงธุรกิจและสังคมต่าง ๆ โดยปฏิบัติตามคำขวัญ (slogan) ที่ว่า “ทุกคนต้องทำงานตามความสามารถ...” หมายความว่า การสำรวจแรงงานและพลเมืองในปี 1985 ไม่ปรากฏมีกรว่างงานใน สปป.ลาวเลย ส่วนการประกอบอาชีพหรือการดำรงชีวิตของประชาชนลาวส่วนมากประมาณร้อยละ 50 จะผูกพันกับการเกษตรหรือแม้จะเป็นข้าราชการก็ต้องทำงานการเกษตรตรวจราชการเพื่อทำรายได้เพิ่มให้แก่ครอบครัว ส่วนแรงงานที่ทำงานในภาคเกษตรจริง ๆ มีประมาณร้อยละ 60 ของแรงงานทั้งหมด และเป็นสมาชิกของสหกรณ์เกษตรเกือบทั้งหมดด้วย

ส่วนการสำรวจแรงงานและพลเมือง ในปี 1995 นั้น เป็นการสำรวจที่แตกต่าง จากการสำรวจในปี 1985 เพราะเป็นช่วงที่ได้ดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจสู่ระบบเศรษฐกิจแบบผสมแล้ว

ฉะนั้นการสำรวจจะต้องอิงตามความต้องการของระบบเศรษฐกิจใหม่ ซึ่งจะเสนอให้เห็นในตารางที่ 5.2 ดังนี้

ตารางที่ 5.2
พลเมือง สปป.ลาว 1995

ที่มา : คณะกรรมการแผนการแห่งรัฐ ศูนย์สถิติแห่งชาติ ผลการสำรวจพลเมือง 1995,
(เวียงจันทน์ : วิสาหกิจการพิมพ์จำหน่ายศึกษา, 1997) หน้า 56.

ตารางที่ 5.2 แสดงให้เห็นว่า พลเมืองของ สปป.ลาว ในปี 1995 มีประมาณ 4,574,848 คน ในนั้น เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 10 ปี มีประมาณ 1,417,431 คน เท่ากับ ร้อยละ 31 ของพลเมืองทั้งหมด และพลเมืองของลาวที่มีอายุสูงกว่า 10 ปีขึ้นไป มีประมาณ 3,157,417 คน เท่ากับร้อยละ 69

ของพลเมืองทั้งหมด ในจำนวนพลเมืองที่มีอายุมากกว่า 10 ปีขึ้นไปนี้ ไม่ทำงานในแขนงเศรษฐกิจ เช่น นักเรียน นักศึกษา คนทำงานบ้าน ผู้ชำนาญและอื่น ๆ มีประมาณ 936,870 คน เท่ากับร้อยละ 30 ของพลเมืองที่มีอายุมากกว่า 10 ปีขึ้นไปทั้งหมด และพลเมืองลาวที่ทำงานในแขนงเศรษฐกิจ มีประมาณ 2,220,547 คน เท่ากับประมาณร้อยละ 70 ของพลเมืองที่มีอายุมากกว่า 10 ปีขึ้นไปทั้งหมดและในนั้นมีผู้ว่างงานประมาณ 54,355 คน เท่ากับประมาณ ร้อยละ 2.4 ของผู้ทำงานในแขนงเศรษฐกิจทั้งหมด และคนทำงานในแขนงเศรษฐกิจจริง ๆ มีประมาณ 2,166,192 คน เท่ากับร้อยละ 97.6 ของคนทำงานทั้งหมด และจำนวนคนทำงานในแขนงเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ สามารถแสดงให้เห็นในตารางที่ 5.3 ดังนี้

ตาราง 5.3

โครงการประกอบพลเมืองที่มีงานทำในแขนงเศรษฐกิจต่าง ๆ ของ สปป.ลาว ในปี 1995

ประเภท	จำนวนแรงงาน (คน)	ชาย (ร้อยละ)	หญิง (ร้อยละ)
- ข้าราชการ	130,500	73	27
- แรงงานในวิสาหกิจ หุ้นส่วนรัฐ-เอกชน	19,000	78	22
- แรงงานในวิสาหกิจ เอกชน	8,000	70	30
- แรงงานในรัฐ วิสาหกิจ	51,700	65	35
- นายจ้าง	5,400	74	26
- ทำงานส่วนบุคคล	1,226,500	48	52
- ทำงานในครอบครัว ไม่มีค่าแรง	725,100	42	58
แรงงานรวม	2,166,200	48	52

ที่มา : คณะกรรมการแผนการแห่งรัฐ, ศูนย์สถิติแห่งชาติ, ผลการสำรวจพลเมือง 1995. (เวียงจันทน์ : วิสาหกิจการพิมพ์จำหน่ายศึกษา, 1997), หน้า 57.

ตารางที่ 5.3 แสดงถึงการทำงานของแรงงานในแขนงเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่แบ่งตามจำนวนแรงงานและจำแนกเพศ ซึ่งจำนวนแรงงานดังกล่าวโดยส่วนมากแล้วจะทำงานประกอบอาชีพส่วนบุคคล เช่น ทำงานในภาคเกษตรประกอบอาชีพส่วนบุคคลต่าง ๆ ตลอดจนถึงการทำอาชีพเป็นผู้ค้าขายรายย่อยและอื่น ๆ ซึ่งมีจำนวนมากประมาณ 1,226,500 คน และถือว่าเป็นจำนวนมากที่สุดของคนทำงานในแขนงเศรษฐกิจ เพราะว่าเศรษฐกิจของลาวยังไม่ขยายตัวสูง โรงจักรโรงงานก็ยังมีไม่มาก ฉะนั้นจำนวนแรงงานดังกล่าวจึงทำงานเป็นเกษตรกรและประกอบอาชีพรายย่อยอื่น ๆ เป็นส่วนมากและจำนวนคนทำงานมากเป็นอันดับสอง คือ การทำงานในบรรดาธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งมีจำนวนประมาณ 51,700 คน ส่วนคนทำงานในวิสาหกิจเอกชนมีประมาณ 8,000 คน หมายความว่าวิสาหกิจและโครงการใหญ่ ๆ ยังเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐและยังต้องการแรงงานมากอยู่ นอกจากนั้น ก็มีแรงงานที่ทำงานในบรรดาวิสาหกิจหุ้นส่วนระหว่างรัฐและเอกชนมีจำนวนประมาณ 19,000 คน และถ้าดูโครงประกอบทางเพศระหว่างหญิง-ชาย แล้ว ในจำนวนแรงงาน 2,166,200 คนนั้น จะมีแรงงานที่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ เพศหญิงมีประมาณร้อยละ 52 และส่วนที่เหลือเป็นเพศชาย เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าแรงงานและพลเมืองของสปป.ลาว เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และถ้าดูจำนวนแรงงานที่ทำงานในตัวเมืองและชนบทแล้วก็จะเห็นได้ดังตารางที่ 5.4 ดังนี้

ตารางที่ 5.4

โครงประกอบแรงงานระหว่างตัวเมืองและชนบทของ สปป.ลาว ในปี 1995

กลุ่มพลเมือง	ทำงานในแขนงเศรษฐกิจ			ทำงาน ในแขนง สังคม(%)	ไม่ ทราบ (%)	รวม	จำนวน รวม (คน)
	ทำงาน (%)	ว่างงาน (%)	รวม (%)				
พลเมืองที่มีอายุ ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป	68.6	1.7	70.3	29.6	0.1	100	3,157,417
พลเมืองในตัวเมือง	52.3	4.5	56.8	43.2	0.0	100	576,758
พลเมืองในชนบท	72.3	1.1	73.4	26.5	0.1	100	2,580,659

ที่มา : คณะกรรมการแผนการแห่งรัฐ, ศูนย์สถิติแห่งชาติ, ผลการสำรวจพลเมือง 1995.

(เวียงจันทน์ : วิสาหกิจการพิมพ์จำหน่ายศึกษา, 1997), หน้า 60 - 61.

ตารางที่ 5.4 แสดงให้เห็นว่า พลเมืองลาวที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ในจำนวน 3,157,417 คนนั้น ทำงานอยู่ในชนบทมีประมาณ 2,580,659 คน และทำงานอยู่ในตัวเมืองมีเพียงประมาณ 576,758 คนเท่านั้น หมายความว่า คนลาวทำงานอยู่ชนบทมากกว่าทำงานอยู่ในตัวเมืองประมาณ 4 เท่า นี่ก็แสดงถึงว่า สปป.ลาวยังไม่ทันสมัยตัวและยังเป็นประเทศเกษตรกรรมอยู่ นอกจากนั้น คนว่างงานในตัวเมืองก็มีประมาณร้อยละ 4.5 ของจำนวนคนทำงานในตัวเมืองทั้งหมด ส่วนการว่างงานในชนบทมีเพียงร้อยละ 1.1 ของจำนวนคนทำงานในชนบทเท่านั้น

ถ้าเปรียบเทียบการสำรวจแรงงานและพลเมืองของ สปป.ลาว ในปี 1985 และปี 1995 แล้วจะเห็นได้ว่า ผลของการสำรวจมีความแตกต่างกันคือ การสำรวจในปี 1985 ไม่ปรากฏมีคนว่างงาน เพราะ สปป.ลาว ยังไม่ทันได้ประกาศนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจ แต่ภายหลังได้ประกาศนโยบายปฏิรูปมาได้ 10 ปี (1986-1995) ก็ปรากฏมีการว่างงานเกิดขึ้น แม้รัฐจะพยายามรักษาปัจจัยสังคมนิยมไว้ได้จำนวนหนึ่งก็ตาม และผลของการสำรวจในลักษณะรวมในปี 1995 เมื่อเทียบกับปี 1985 จะสามารถแสดงให้เห็นในตารางที่ 5.5 ดังนี้

ตาราง 5.5

พลเมืองและแรงงานของ สปป.ลาว ในปี 1985 และ 1995

รายการ	สำรวจในปี 1985	สำรวจในปี 1995	เพิ่มขึ้น
พลเมือง	3,584,000	4,575,000	991,000
- ชาย	1,575,000	2,261,000	504,000
- หญิง	1,828,000	2,314,000	486,000
แรงงาน	1,673,628	2,137,284	463,656
- ชาย	815,913	1,051,112	235,199
- หญิง	857,715	1,086,172	228,457

ที่มา : คณะกรรมการแผนการแห่งรัฐ, ศูนย์สถิติแห่งชาติ, ผลการสำรวจพลเมือง 1995, (เวียงจันทน์ : วิชาหกิจการพิมพ์จำหน่ายศึกษา, 1997), หน้า 1.

คณะกรรมการแผนการแห่งรัฐ, ศูนย์สถิติแห่งชาติ, ข้อมูลสถิติคั่นด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมแห่ง สปป.ลาว 1995 (เวียงจันทน์ : วิชาหกิจการพิมพ์ จำหน่ายศึกษา, 1996), หน้า 85.

ตารางที่ 5.5 แสดงถึงการเพิ่มขึ้นของแรงงานและพลเมืองแห่ง สปป.ลาว แต่ ปี 1985-1995 ซึ่งมีอัตราการเพิ่มขึ้นของพลเมืองโดยเฉลี่ยในแต่ละปีประมาณร้อยละ 2.4 ฉะนั้นในช่วงเวลานี้แรงงานและพลเมืองได้เพิ่มขึ้นดังนี้ คือ พลเมืองได้เพิ่มขึ้นจากประมาณ 3,584,000 คน ในปี 1985 เป็นประมาณ 4,575,000 คน ในปี 1995 หมายความว่า ได้เพิ่มขึ้นประมาณ 991,000 คน และ ส่วนแรงงานได้เพิ่มขึ้นจากประมาณ 1,673,628 คน ในปี 1985 เป็นประมาณ 2,137,284 คน ในปี 1995 หมายความว่า ได้เพิ่มขึ้นประมาณ 463,656 คน แต่ว่าการเพิ่มขึ้นของแรงงานและพลเมืองนั้นปรากฏมีการว่างงานเกิดขึ้นในสังคมลาวด้วย ซึ่งก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจไม่ปรากฏมีเลย นอกจากนั้นก็มีผลกระทบด้านอื่น ๆ เกิดขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งสามารถให้เห็นบางข้อมูลทางเศรษฐกิจ ดังตารางที่ 5.6 ดังนี้

ตารางที่ 5.6

Economic indication in LAO PDR, 1987-1995

Items	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
CDP-Growth rate	-2.9	-0.7	14.3	6.7	4.0	7.0	6.1	8.4	7.1
GNP Per Capita	170	180	180	200	220	250	290	336	350
Price Index	100	113.01	205.80	242.27	267.37	283.42	308.77	329.70	414.30
Inflation rate		130.	82.1	17.7	10.3	6.0	8.9	6.7	25.6
Exchange rate	350	350	400	725	713	730	723	722	841
External Debt	1.0	1.7	1.6	1.1	1.2	0.8	0.7	0.7	-

- Source :
1. State Planning Committee, Basic Statistics about the socio-economic development in the LAO P.D.R. 1975-1995.(Vientiane : National Statistical Centre, 1997)
  2. State Bank of the Lao People's Democratic Republic.
  3. Ichiro Otainand Chi Do Pham, The Lao People's Democratic Republic, Systemic Transformation and Adjustment. (Washington DC. : International Monetary Fund, 1996), p.17.

ตารางที่ 5.6 แสดงให้เห็นถึงการขยายเศรษฐกิจของ สปป.ลาว ในช่วงการดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจผ่านมา คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) แม้ในปี 1987 และ 1988 จะ

ขยายตัวประมาณร้อยละ -2.9 และ -0.7 ก็ตาม แต่ในปี 1989 ก็ได้เพิ่มขึ้น ประมาณร้อยละ 14.3 ซึ่งเป็นอัตราการเจริญเติบโตสูงสุดนับตั้งแต่ปี 1975 มาถึงปัจจุบัน และในช่วงปี 1990-1995 อัตราการเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยในแต่ละปี ประมาณร้อยละ 6.5 พร้อมกันนั้นรายรับต่อหัวของประชาชนก็ได้เพิ่มขึ้นในแต่ละปีเช่นกัน คือ ในปี 1987 รายรับต่อหัวของประชาชนประมาณ 170 ดอลลาร์สหรัฐฯ ได้เพิ่มขึ้นเป็น 350 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 1995 แต่ว่าแม้เศรษฐกิจจะขยายตัวและรายได้ต่อหัวของประชากรจะเพิ่มขึ้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจะทำให้การดำรงชีวิตของประชาชนจะดีขึ้นดังได้เคยเฝ้าไว้ เพราะว่ายังมีบางปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้การดำรงชีวิตของประชาชนได้รับความเดือดร้อนอยู่ เช่น ราคาสินค้าที่จำเป็นสำหรับการบริโภคเพิ่มขึ้น อัตราเงินเฟ้อยังคงควบคุมไม่ได้ หรือค่าของเงินกิบลดลง คือ ภายหลังกองฯ และรัฐบาลแห่งสปป.ลาวได้ประกาศนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจ หรือปล่อยให้การดำเนินเศรษฐกิจมีความเสรีมากขึ้น และพอมมาถึงเดือนกันยายน 1987 ก็ได้ประกาศอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว ซึ่งก่อนนั้นอัตราแลกเปลี่ยนทางการ (Official exchange rate) 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ เท่ากับ 10 กิบของ สปป.ลาว แต่ภายหลังได้ประกาศอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวแล้ว ก็ไม่มีหลายอัตราแลกเปลี่ยนอีก หมายความว่ายังมีเพียงอัตราแลกเปลี่ยนเดียวคือ 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ เท่ากับ 350 กิบ ของ สปป.ลาว ในปี 1988 และค่าของเงินกิบได้ลดลงเป็น 400 กิบต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 1989 ซึ่งการประกาศอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวและการประกาศนโยบายการค้าแบบเสรีเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้อัตราเงินเฟ้อและราคาสินค้าเพิ่มขึ้น คือ ถ้าสมมติให้ราคาสินค้าที่จำเป็นสำหรับบริโภคในปี 1987 เท่ากับ 100 ได้เพิ่มขึ้นเป็น 113 ในปี 1988 และเพิ่มขึ้นเป็น 205 ในปี 1989 และพร้อมกันนั้นอัตราเงินเฟ้อในปี 1989 ได้เพิ่มสูงขึ้นสูงสุดเป็นประมาณร้อยละ 82 จากนั้น อัตราเงินเฟ้อ และราคาสินค้าที่จำเป็นสำหรับบริโภคก็ได้ขยับตัวสูงขึ้นในแต่ละปี โดยเฉพาะในช่วงหลัง ๆ นี้จะเพิ่มทวีสูงขึ้นผิดปกติ คือ ค่าของเงินกิบได้ลดลงจาก 722 กิบต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 1994 เป็น 841 กิบต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 1995 และอัตราเงินเฟ้อก็ได้เพิ่มขึ้นจากประมาณร้อยละ 6.7 ในปี 1994 เป็นประมาณร้อยละ 25.6 ในปี 1995 ส่วนอัตราแลกเปลี่ยนและการเปลี่ยนแปลงราคาสำหรับสินค้าที่จำเป็นสำหรับการบริโภคในปี 1996 สามารถแสดงให้เห็นในตารางที่ 5.7 ดังนี้

ตารางที่ 5.7

Consumer Price Index and Exchange Monthly, 1996

Month	Consumer Price index (Percentage Change)	Parallel-Market Exchange (Kip / Dollar US)	
		Buy	Sell
January	0.87	938.10	944.70
February	2.51	937.50	945.90
Mar	1.17	933.60	942.70
April	1.13	937.50	944.70
May	0.94	940.40	947.80
June	-0.59	943.20	949.10
July	1.16	943.40	947.50
August	-0.07	944.50	949.60
September	2.14	954.30	959.10
October	0.83	962.39	967.81
November	-1.07	969.35	974.35
December	-1.88	978.16	983.16
Average	0.60	948.53	954.70

Sources : 1. State Bank of Lao PDR 1997.
2. National Statistical Centre, 1997.

ตารางที่ 5.7 แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงราคาสินค้าที่จำเป็นสำหรับการบริโภคและอัตราแลกเปลี่ยนเงินกีบของสปป.ลาวกับเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในแต่ละเดือน และถ้าคิดโดยเฉลี่ยแล้วในแต่ละเดือนมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น คือ ราคาสินค้าที่จำเป็นสำหรับการบริโภคได้เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยในแต่ละเดือนประมาณร้อยละ 0.6 แต่ถ้าเทียบกับปี 1995 แล้ว ได้มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในปี 1996 ประมาณร้อยละ 13 ส่วนอัตราแลกเปลี่ยนก็มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเหมือนกัน คือ ได้เพิ่มขึ้นจากประมาณ 938.10 กีบต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ

ในเดือนมกราคม 1996 เป็น 978.16 กีบ 1 ดอลลาร์สหรัฐ ในเดือนธันวาคม 1996 (สำหรับราคาซื้อ) ส่วนราคาขายของธนาคารแห่งสปป.ลาว ก็ได้เพิ่มขึ้นจาก 944.70 กีบต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ ในเดือน มกราคม 1996 เป็น 983.16 กีบต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ ในเดือนธันวาคม 1996 และมาถึงเดือน ตุลาคม 1997 ได้เพิ่มขึ้นเป็น ประมาณ 1,617 กีบต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ

ข้อมูลบางอย่างทางด้านเศรษฐกิจที่ได้เสนอผ่านมาจำนวนหนึ่งแล้วนั้น เป็นข้อมูลที่แสดงถึงผลกระทบที่เกิดจากการปฏิรูปเศรษฐกิจของ สปป.ลาว คือ แม้ว่าการผลิตและเศรษฐกิจโดยรวมจะขยายตัวก็ตาม แต่กลไกตลาดและราคาก็ยังได้สร้างผลร้ายที่นำความเดือดร้อนมาให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่มีโอกาสน้อยและรายได้น้อย เพราะราคาสินค้าที่จำเป็นสำหรับบริโภคได้เพิ่มขึ้นทุกปี หรือแม้แต่ว่ารายได้ของคนจำนวนหนึ่งจะเพิ่มขึ้น แต่ราคาสินค้าดังกล่าวก็ได้เพิ่มขึ้นเร็วเหมือนกัน จึงทำให้รายได้ที่แท้จริง (Real Income) ของประชาชนลดลงและได้รับความเดือดร้อนตามด้วย นอกจากนั้นผู้ที่ว่างงานก็ยังได้รับความเดือดร้อนเพราะไม่มีรายได้และราคาสินค้าที่จำเป็นสำหรับการบริโภคก็แพงขึ้น เพราะฉะนั้นการปฏิรูปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบผสมของ สปป.ลาว อาจไม่ถูกต้องกับลักษณะพิเศษเฉพาะของระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่นักคิดได้เขียนไว้ว่า ในระบบเศรษฐกิจแบบผสมจะต้องมีการจ้างงานเต็มที่ และสามารถควบคุมราคาให้เป็นปกติได้ หมายความว่า การผสมระหว่างปัจจัยเศรษฐกิจสังคมนิยมและปัจจัยเศรษฐกิจทุนนิยมในระบบเศรษฐกิจของ สปป.ลาว มีแนวโน้มทำให้ปัจจัยเศรษฐกิจทุนนิยมมีบทบาทมากขึ้น คือ กลไกตลาดและราคาได้ส่งผลกระทบต่อทุกแขนงเศรษฐกิจเหมือนที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น นอกจากนั้น กลไกตลาดและราคายังได้ต่อแขนงสังคม คือ แขนงสาธารณสุข แขนงการศึกษา และอื่น ๆ ซึ่งจะเสนอต่อไปดังต่อไปนี้

ภายหลังที่ได้ประกาศนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจแล้ว การบริการด้านสาธารณสุขให้แก่ประชาชนก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากกาวบริการโดยไม่เสียค่า มาเป็นกาวบริการด้านสาธารณสุขที่ผู้ใช้บริการต้องจ่ายให้แก่ผู้ให้บริการและซื้อยารักษาโรคทั้งหมดตามกลไกตลาดและราคาเหมือนกัน ซึ่งการเสียค่าบริการสามารถแสดงให้เห็นบางรายการ ดังตารางที่ 5.8 ดังนี้

ตารางที่ 5.8

ค่าบริการด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลของรัฐแห่ง สปป.ลาว ในปี 1995

ลำดับ	รายการ	จำนวนครั้ง	จำนวนเงิน (กีบ)
1	ค่าเอกสาร	1 ชุด	200
2	ค่าตรวจทั่วไป	1 ครั้ง	500
3	ค่าตรวจเลือด	1 ครั้ง	1,000
4	ค่าผ่าตัดเล็ก	1 ครั้ง	5,000
5	ค่าผ่าตัดกลาง	1 ครั้ง	40,000
6	ค่าผ่าตัดใหญ่	1 ครั้ง	120,000
7	ค่าห้องนอน 4 เตียงขึ้นไป	1 วัน	1,000
8	ค่าห้องนอน 2 เตียง	1 วัน	3,000
9	ค่าห้องนอนเตียงเดียว	1 วัน	8,000

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข, 1997.

ตารางที่ 5.8 แสดงให้เห็นบางรายการของการเสียค่าบริการให้แก่โรงพยาบาลของรัฐที่ยังไม่ได้รวมค่ายารักษาโรค เพราะว่าหลังจากการตรวจของแพทย์แล้วผู้ป่วยจะต้องได้ซื้อยาเองตามราคาที่ปรากฏตามท้องตลาด ซึ่งต่างจากก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจ ในปี 1986 แต่การบริการด้านสาธารณสุขโดยไม่ต้องเสียค่าได้รับการเปลี่ยนแปลง ในปี 1989 หมายความว่านับตั้งแต่ปี 1990 เป็นต้นมาประชาชนจะต้องจ่ายค่าบริการด้านสาธารณสุขและซื้อยาในท้องตลาดเอง ซึ่งการจ่ายค่าบริการผู้ป่วยจะต้องจ่ายนับตั้งแต่ค่าซื้อเอกสารจนถึงค่าเตียงนอนตามอัตราที่โรงพยาบาลได้กำหนดไว้ คือ ก่อนการเข้าตรวจผู้ป่วยจะต้องซื้อเอกสารหนึ่งชุดราคาประมาณ 200 กีบ และเมื่อได้รับการตรวจจากแพทย์แล้วจะต้องจ่ายประมาณ 500 กีบ หรือเมื่อมีการตรวจอื่น ๆ ผู้ป่วยก็ต้องจ่ายตามอัตราราคาที่โรงพยาบาลได้กำหนดไว้เหมือนกัน และถ้าผู้ป่วยต้องนอนรักษาตัวที่โรงพยาบาลก็ต้องได้จ่ายค่าเตียงต่ำสุด 1,000 กีบต่อวัน และสูงสุด 8,000 กีบต่อวัน หมายความว่า ป่วยน้อยจ่ายน้อย ป่วยมากจ่ายมาก เพราะฉะนั้นประชาชนลาวทุกคน นอกจากจะหาเงินเพื่อใช้จ่ายค่าอาหารแล้ว ยังจะต้องมีเงินเก็บไว้เพื่อรักษาพยาบาลอีกด้วย ซึ่งในตอนแรกการเก็บค่ารักษาพยาบาล

ดังกล่าว ก็ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่ประชาชนไม่น้อย โดยเฉพาะข้าราชการที่เคยร่วมการปฏิวัติมานาน จนเกิดมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในระยะหนึ่งว่า “ถ้าไม่มีเงินก็ตายเปล่า”

อัตราค่ารักษาพยาบาลที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นเพียงอัตราค่าบริการด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลรัฐบาลและเป็นอัตราค่ารักษาพยาบาลที่ต่ำที่สุดอยู่แล้ว นอกจากนั้นในช่วงดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจนี้รัฐบาลยังมีนโยบายให้มีการบริการด้านสาธารณสุขของเอกชนอีก ซึ่งมีอัตราค่ารักษาพยาบาลที่สูงกว่าอัตราค่ารักษาพยาบาลของรัฐบาล และถ้าเปรียบเทียบระหว่างการขยายตัวของโรงพยาบาลของรัฐบาลและหน่วยงานบริการด้านสาธารณสุขของเอกชนแล้ว จะเห็นได้ว่าหน่วยบริการของเอกชนจะเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี ในขณะที่โรงพยาบาลของรัฐยังคงจำนวนเดิม ซึ่งพอสามารถแสดงให้เห็นดังตารางที่ 5.9 ดังนี้

ตารางที่ 5.9

จำนวนโรงพยาบาลของรัฐบาลและห้องรักษาพยาบาลของเอกชนใน สปป.ลาว

ตั้งแต่ปี 1991 - 1996

ปี	รพ. ศูนย์กลาง	รพ. จังหวัด	รพ. อำเภอ	สุขศาลาประจำหมู่บ้าน	ห้องตรวจโรคเอกชน
1991	8	18	121	723	-
1992	8	18	121	723	-
1993	8	18	121	723	65
1994	8	18	123	662	81
1995	8	18	122	730	143
1996	8	18	126	566	167

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข, 1997.

ตารางที่ 5.9 แสดงให้เห็นว่าจำนวนหน่วยรักษาพยาบาลของเอกชนได้เพิ่มจำนวนขึ้น แม้ในปัจจุบันยังไม่ทันมีโรงพยาบาลเอกชนก็ตาม ส่วนโรงพยาบาล หรือสถานด้านบริการด้านสาธารณสุขไม่ได้เพิ่มขึ้นเลยและมีบางอย่างได้ลดจำนวนลง คือ โรงพยาบาลศูนย์กลางยังคงมีเพียง 8

แห่ง นับแต่ปี 1991 ถึงในปี 1996 ส่วนโรงพยาบาลของจังหวัดมี 18 แห่ง แต่ในปี 1996 ได้ลดลงเหลือเพียง 16 แห่ง ในปี 1991 เป็น 126 แห่ง ในปี 1996 หมายความว่าได้เพิ่มขึ้น 5 แห่ง ส่วนสุขศาลาประจำหมู่บ้านได้ลดลงจาก 723 แห่ง ในปี 1991 เป็น 566 แห่ง ในปี 1996 แต่ส่วนห้องตรวจโรคของเอกชนได้เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด คือ ได้เพิ่มขึ้นจาก 65 แห่ง ในปี 1993 เป็น 167 แห่ง ในปี 1996 และคิดว่าในอนาคตอันใกล้ ๆ นี้จะมีโรงพยาบาลของเอกชนเกิดขึ้นอีก

เพราะฉะนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า การดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจของ สปป.ลาว ได้ทำให้ปัจจัยทุนนิยมเกิดขึ้นในแขนงสาธารณสุขและนับวันมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นด้วย และแม้ในโรงพยาบาลของรัฐเอง ก็มีการเก็บค่าบริการตามกลไกตลาดและราคา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการรักษาพยาบาลของประชาชนที่มีรายได้น้อยเป็นอย่างมาก หรือสามารถกล่าวอีกอย่างว่า เมื่อเทียบกับก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจ คือ ยังมีการดำเนินการเศรษฐกิจตามระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมอยู่ นั้น การสวัสดิการด้านสาธารณสุขของประชาชนได้ลดลง และถ้าดูทางด้านงบประมาณของรัฐบาลเกี่ยวกับเงินสวัสดิการสังคมสำหรับส่วนกลางแล้ว จะเห็นได้ว่าลดลงคือ เงินสวัสดิการสังคมได้ลดลง จากงบประมาณ 4,212 ล้านกีบ ในปี 1996 เป็น 1,798 ล้านกีบ ในปี 1997 หมายความว่า การสวัสดิการสังคมด้านสาธารณสุขและด้านอื่น ๆ ได้ลดลงเมื่อเทียบกับก่อนการดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจของ สปป.ลาว

การศึกษาก็เป็นแขนงหนึ่งที่มีปัจจัยทุนนิยมเกิดขึ้นภายหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจของ สปป.ลาว เพราะวาทโยบายการศึกษาของรัฐบาลในช่วงดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจของ สปป.ลาว ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจด้วย เพราะฉะนั้นในวันที่ 29 เดือน กันยายน 1990 นายกรัฐมนตรีแห่ง สปป.ลาว จึงได้ออกคำสั่งเลขที่ 58/ นย ว่าด้วยการอนุญาตให้สร้างตั้งโรงเรียนเอกชน และมาถึงวันที่ 14 เดือนสิงหาคม 1995 นายกรัฐมนตรีก็ได้ออกคำสั่ง เลขที่ 64/ นย ว่าด้วยการศึกษาภาคเอกชน ซึ่งมีจุดประสงค์ส่งเสริมการศึกษาภาคเอกชนอย่างเห็นได้ชัดดังในหมวดที่ 4 มาตรา 12 ได้ระบุไว้ว่าการอุดหนุนและส่งเสริมโรงเรียนเอกชนให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. อนุญาตให้ครูของรัฐช่วยสอนโรงเรียนเอกชนภายใต้เงื่อนไขที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนด
2. ให้เช่าทรัพย์สินตามความสามารถของรัฐบาล
3. ยกเว้นอากรธุรกิจ
4. ยกเว้นอากรกำไร
5. ยกเว้นภาษีนำเข้าเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการศึกษา

6. ยกเว้นการเก็บภาษีที่ดินของโรงเรียน
7. อุดหนุนและส่งเสริมด้วยรูปการอื่น ๆ ตามความสามารถของรัฐบาล
8. ให้การฝึกอบรมด้านวิชาการแก่ครูและอาจารย์ของโรงเรียนเอกชน
9. อนุญาตให้กระทรวงศึกษาธิการรับเอกชน

คำรัสของนายกรัฐมนตรีฉบับดังกล่าว ซึ่งให้เห็นอย่างชัดว่ารัฐบาลได้เปิดโอกาสและส่งเสริมการศึกษาภาคเอกชนให้ขยายตัวโดยเร็ว ซึ่งมีการยกเว้นภาษีและอากรหลายประเภทให้แก่การศึกษาภาคเอกชน คือ ภาษีที่ดิน ภาษีนำเข้าอุปกรณ์การศึกษาที่จำเป็น อากรธุรกิจ และอากรกำไร พร้อมนั้นก็ให้การฝึกอบรมด้านวิชาการและอนุญาตให้ช่วยสอนแก่โรงเรียนเอกชนด้วย ฉะนั้นเพื่อปฏิบัติคำรัสของนายกรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดตั้งห้องการศึกษาภาคเอกชนขึ้นในวันที่ 4 พฤศจิกายน 1996 เพื่อรับผิดชอบและส่งเสริมการศึกษาภาคเอกชนให้ดำเนินการถูกต้องตามข้อกำหนดและกฎหมายต่าง ๆ ที่รัฐได้ประกาศใช้ หมายความว่า การสร้างตั้งโรงเรียนเอกชนทุกแห่งจะต้องได้มาเสนอต่อห้องการศึกษาภาคเอกชนดังกล่าว และมาถึงปี 1995 จึงสามารถรวบรวมจำนวนโรงเรียนเอกชนได้ทั้งหมด และสามารถแสดงให้เห็นโดยเปรียบเทียบกับโรงเรียนของรัฐบาล ดังตารางที่ 5.10 ดังนี้

ตารางที่ 5.10

จำนวนโรงเรียนสามัญศึกษาของ สปป.ลาว ในปี 1995

รายการ	จำนวนรวม	โรงเรียนของรัฐบาล	โรงเรียนเอกชน
โรงเรียนรวม	8,425	8,288	137
โรงเรียนประถม	7,591	7,569	22
โรงเรียนมัธยมต้น	705	690	15
โรงเรียนมัธยมปลาย	129	128	1

- ที่มา :
1. คณะกรรมการแผนการแห่งรัฐ, ศูนย์สถิติแห่งชาติ ข้อมูลสถิติต้นต่อด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมแห่ง สปป.ลาว 1995 (เวียงจันทน์: ศูนย์สถิติแห่งชาติ, 1996), หน้า 102.
  2. สภาพการศึกษาภาคเอกชนอยู่ สปป.ลาว, วันที่ 22 กรกฎาคม 1996, เวียงจันทน์ใหม่, หน้า 2

ตารางที่ 5.10 แสดงให้เห็นว่า ภายหลังจากที่รัฐบาลได้อนุญาตให้สร้างตั้งโรงเรียนเอกชนแล้ว โรงเรียนของ สปป.ลาวก็เริ่มมีสองระบบ คือ โรงเรียนของรัฐ และโรงเรียนของเอกชน หมาย

ความว่า ก่อนการปฏิรูปนั้น รัฐบาลไม่ได้อนุญาตให้เอกชนเปิดโรงเรียนได้ และมาถึงปี 1995 จำนวนโรงเรียนทั้งหมดมีถึง 8,425 แห่ง ในนั้นมีโรงเรียนของรัฐ 8,288 แห่ง และโรงเรียนของเอกชน 137 แห่ง ในจำนวนโรงเรียนทั้งหมดดังกล่าว มีโรงเรียนประถม 7,591 แห่ง แยกออกเป็นของรัฐ 7,569 แห่ง และของเอกชน 22 แห่ง โรงเรียนชั้นมัธยมต้นมีทั้งหมด 705 แห่ง เป็นของรัฐ 690 แห่ง และเป็นของเอกชน 15 แห่ง ส่วนโรงเรียนชั้นมัธยมปลายมีทั้งหมด 129 แห่ง ในนั้นมีโรงเรียนเอกชนเพียง 1 แห่ง และในเวลานี้แม้จะยังไม่ทันมีโรงเรียนชั้นอุดมศึกษาที่เป็นของเอกชนก็ตาม แต่คิดว่าในอนาคตคงจะมีแน่นอน

จำนวนโรงเรียนเอกชนที่เกิดขึ้นภายหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจของสปป.ลาวนี้ถือว่าเป็นปัจจัยทุนนิยมที่เกิดขึ้นในแขนงการศึกษาและดำเนินการธุรกิจโรงเรียนตามแบบทุนนิยมที่มีการคิดไล่ถึงต้นทุนและกำไร และเก็บค่าเล่าเรียนตามกฎหมายของอุปสงค์และอุปทาน โดยที่รัฐไม่ได้กำหนดการเก็บค่าเรียนของโรงเรียนเอกชนแต่อย่างใด นอกจากนั้นการจัดตั้งโรงเรียนเอกชนก็อิงตามอุปสงค์และอุปทานเหมือนกัน คือ ในเขตที่ประชาชนมีรายได้สูงหน่อยและมีความสามารถที่จะจ่ายค่าเรียนได้ ก็จะมีโรงเรียนเอกชนเกิดขึ้นที่นั่นมากหน่อย เช่น ในจำนวนโรงเรียนเอกชน 137 แห่ง ในทั่วประเทศนั้น จะมีโรงเรียนเอกชนอยู่ในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์ (Vientiane Municipality) ประมาณ 103 แห่ง ซึ่งถือว่าเป็นนครหลวงของประเทศและมีโรงเรียนเอกชนมากที่สุด นอกจากนั้นเขตที่มีโรงเรียนเอกชนรองลงมาก็ได้แก่ แขวง (จังหวัด) ที่มีพลเมืองมาก และประชาชนมีรายได้ดี อันได้แก่ แขวงเวียงจันทน์ (Vientiane Province) และแขวงสุวรรณเขต ที่มีโรงเรียนเอกชนแขวงละ 8 แห่ง แขวงคำม่วน 7 แห่ง แขวงจำปาศักดิ์ 5 แห่ง แขวงอุดมชัย 3 แห่ง แขวงหลวงพระบาง 2 แห่ง และแขวงบริคำชัย 2 แห่ง ซึ่งโรงเรียนเอกชนจำนวนนี้มีการเก็บค่าเรียนไม่เหมือนกัน โดยส่วนมากแล้วเขตใดหรือแขวงใดที่มีความเจริญมากกว่า การเก็บค่าเรียนก็จะแพงกว่า และเขตใดหรือแขวงใดมีความเจริญน้อยกว่า การเก็บค่าเรียนก็จะถูกกว่า แต่โดยเฉลี่ยแล้ว การเก็บค่าเรียนของโรงเรียนเอกชนพอสามารถแสดงให้เห็นดังตารางที่ 5.11 ดังนี้

ตารางที่ 5.11

จำนวนนักเรียนและค่าเรียนในโรงเรียนเอกชนของ สสป.ลาว ในปี 1996

รายการ	หน่วย	รร.อนุบาล	รร.ประถม	รร.ม.ต้น	รร.ม.ปลาย
จำนวนนักเรียน	คน	5,825	11,157	767	271
ค่าเรียนเฉลี่ย	กีบ/เดือน	13,000	9,138	33,616	7,000
ค่าเรียนสูงสุด	กีบ/เดือน	318,000	434,444	434,444	7,000
ค่าเรียนต่ำสุด	กีบ/เดือน	1,400	1,200	2,500	7,000

ที่มา : สภาพการศึกษากาเอกชนอยู่ สสป.ลาว วันที่ 22 กรกฎาคม 1996 เวียงจันทน์ใหม่ : หน้า 2.

ตารางที่ 5.11 แสดงถึงจำนวนนักเรียนและค่าเล่าเรียนในโรงเรียนเอกชน ซึ่งจำนวนนักเรียนในชั้นประถมศึกษาจะมีมากที่สุด คือ 11,157 คน รองลงมาก็เป็นนักเรียนชั้นอนุบาลที่มีประมาณ 5,825 คน ชั้นมัธยมต้นมี 761 คน ส่วนชั้นมัธยมปลาย แม้จะมีโรงเรียนเพียงหนึ่งแห่ง (ตารางที่ 5.9) แต่ก็มีนักเรียนถึง 271 คน ส่วนค่าเรียนในโรงเรียนเอกชนมีดังนี้ ค่าเรียนเฉลี่ยสำหรับโรงเรียนอนุบาลประมาณ 13,000 กีบต่อเดือน ค่าเรียนสูงสุด 318,000 กีบต่อเดือน และค่าเรียนต่ำสุดประมาณ 1,400 กีบต่อเดือน สำหรับโรงเรียนชั้นประถมศึกษาเอกชนมีค่าเรียนโดยเฉลี่ยประมาณ 9,138 กีบต่อเดือน ค่าเรียนสูงสุดประมาณ 434,444 กีบต่อเดือน และค่าเรียนต่ำสุดประมาณ 1,200 กีบต่อเดือน และค่าเรียนเฉลี่ยสำหรับโรงเรียนมัธยมต้นประมาณ 33,616 กีบต่อเดือน ส่วนค่าเรียนสูงสุดประมาณ 434,444 กีบต่อเดือน และค่าเรียนต่ำสุดประมาณ 2,500 กีบต่อเดือน ส่วนโรงเรียนมัธยมปลายมีเพียงแห่งเดียวในกำแพงนครเวียงจันทน์ โดยได้เก็บค่าเรียน 7,000 กีบต่อเดือน นอกจากนั้นก็ยังมีโรงเรียนนานาชาติที่สอนเป็นภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส ซึ่งมีอัตราค่าเรียนประมาณ 4,250 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี สำหรับนักเรียนหนึ่งคนในโรงเรียนนานาชาตินี้มีครู 9 คน นักเรียน 144 คน ในนั้นมีนักเรียนคนลาว 17 คน

จำนวนโรงเรียนเอกชนและค่าเรียนในโรงเรียนเอกชนที่กล่าวมาแล้วนั้น แม้การเก็บค่าเรียนจะไม่มาก แต่ก็แสดงให้เห็นถึงการกำเนิดเกิดขึ้นของการธุรกิจโรงเรียน ภายหลังจากที่รัฐบาลได้ประกาศนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจสู่ระบบเศรษฐกิจแบบผสม และแม้การเก็บค่าเรียนดังกล่าวจะไม่มีลักษณะบังคับโดยตรง แต่พ่อแม่เด็กก็มีความจำเป็นที่จะต้องหาเงินเพื่อจ่ายค่าเรียนให้เด็ก เพราะว่

มีหลายสาเหตุที่เอาเด็กไปเรียนที่โรงเรียนเอกชน คือ 1. โรงเรียนของรัฐบาลไม่เพียงพอกับเด็กนักเรียนที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี 2. โรงเรียนของรัฐอาจอยู่ไกลจากบ้านพักของเด็กนักเรียนจำนวนหนึ่ง 3. คุณภาพการสอนของโรงเรียนของรัฐไม่เป็นที่พอใจสำหรับพ่อแม่เด็ก 4. การเอาลูกไปเข้าโรงเรียนเอกชน ก็อาจแสดงถึงฐานะทางรายได้ของพ่อแม่เด็กด้วย

ถึงอย่างไรก็ตามการเอาเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนก็เป็นการเพิ่มรายจ่ายให้แก่ครอบครัว ซึ่งหัวหน้าครอบครัวจะต้องรับภาระมากขึ้น เพราะว่าค่าเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่จะทำให้ผู้จ่ายต้องเสียรายได้ของตนไปส่วนหนึ่งหรือทำให้รายได้ที่แท้จริง (Real Income) ของครอบครัวลดลง และอีกด้านหนึ่งค่าเรียนก็เป็นตัวแปรที่ทำให้ผู้รับมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งรายได้ดังกล่าวเป็นรายได้จากการธุรกิจโรงเรียนตามกลไกตลาดและราคา และค่าเรียนดังกล่าวนี้จะเป็นตัวแปรอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้มีการแปลกแยกทางชนชั้นได้ เพราะคนที่มีโอกาสจะรวยขึ้น และคนที่ไม่มีโอกาสจะจนลง ฉะนั้นการดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจสู่ระบบเศรษฐกิจแลผสมนั้นจะแก้ไขปัญหานี้ได้ยาก

นอกจากผลกระทบที่เกิดขึ้นในแขนงศึกษาและสาธารณสุขแล้ว การปฏิรูปเศรษฐกิจของ สปป.ลาว ยังส่งผลกระทบในแขนงการอื่น ๆ อีกหรืออาจกล่าวได้ว่ามีผลกระทบต่อทุกแขนงชีวิตเศรษฐกิจ-สังคม ซึ่งแสดงออกเป็นทั้งข้อดีและข้อเสีย ที่พอสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 5.12 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5.12

ผลกระทบจากการปฏิรูปเศรษฐกิจของ สปป.ลาว

ผลกระทบที่เป็นข้อดี	ผลกระทบที่เป็นข้อเสีย
<ul style="list-style-type: none"> - เศรษฐกิจขยายตัว, ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้น และรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้น - ทุก ๆ ภาคส่วนเศรษฐกิจมีอิสระในการดำเนินธุรกิจของตนในขอบเขตที่กว้างออก - ประชาชนมีประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิตของตนมากขึ้น - เศรษฐกิจแห่งชาติเชื่อมโยงเข้ากับระบบเศรษฐกิจของโลก ทั้งระบบเศรษฐกิจของสังคมนิยมและระบบเศรษฐกิจของทุนนิยม 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการว่างงานเกิดขึ้น และจะเพิ่มขึ้นในอนาคต ถ้าไม่มีมาตรการของรัฐบาลอย่างเป็นรูปธรรม - เงินเพื่อเพิ่มขึ้น ค่าเงินลดลงเพราะราคาสินค้าแพงขึ้น สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้มีรายได้น้อย - การสวัสดิการของรัฐในด้านต่าง ๆ ได้ลดลง - มีการแปลกแยกทางชนชั้นเพราะการกระจายรายได้ไม่เป็นธรรม - มีอาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะประชาชนจำนวนหนึ่งได้รับความเดือดร้อน - มีการประพฤติไม่ชอบในวงราชการ

ผลกระทบจากการปฏิรูปเศรษฐกิจของ สปป.ลาว ในตารางที่ 5.12 นั้น คือ ผลกระทบที่เป็นข้อดี และผลกระทบที่เป็นข้อเสียที่ปรากฏขึ้นในพื้นที่เศรษฐกิจสังคมของ สปป.ลาว ซึ่งผลกระทบที่เป็นข้อดีนั้นคือ การผลิตและเศรษฐกิจโดยรวมมีการพัฒนาให้ขยายตัวเร็วขึ้น เพราะรัฐบาลได้เปิดให้การดำเนินเศรษฐกิจมีความเสรีภาพ และมีความเป็นอิสระมากขึ้น นอกจากนั้นระบบเศรษฐกิจของ สปป. ลาวก็ได้มีความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจของโลกเป็นอย่างดี หรือกล่าวอีกอย่างว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจปิดสู่ระบบเศรษฐกิจที่เป็นข้อเสียนั้นคือการว่างงานที่เกิดขึ้น ซึ่งก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจไม่เคยปรากฏเลย และถ้ารัฐบาลไม่มีมาตรการรองรับการว่างงานก็จะเพิ่มขึ้นในอนาคตด้วย ส่วนผลกระทบที่สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนมากที่สุดคือ ภัยเงินเฟ้อ และราคาสินค้าแพงขึ้น ซึ่งในขณะเดียวกันรายได้ของประชาชนจำนวนมากของ

ประเทศยังน้อยอยู่ และในขณะเดียวกันรัฐบาลก็ได้ลดสวัสดิการของประชาชนลง เช่น การสวัสดิการทางด้านสาธารณสุข และอื่น ๆ ฉะนั้น ในเมื่อประชาชนจำนวนมากมีรายได้น้อยและได้รับความเดือดร้อน และประชาชนจำนวนน้อยที่มีโอกาสสร้างความร่ำรวยแก่ตนเองมากขึ้น จึงทำให้เกิดมีการแปลกแยกทางชนชั้นระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ อย่างเห็นได้ชัดมากขึ้น นอกจากนั้น คนที่ด้อยโอกาสก็มักจะก่ออาชญากรรม หรือประกอบอาชีพในทางที่ไม่ชอบ คือ มีการลักขโมย ทำร้ายร่างกาย มีการบริการทางเพศ หรือมีการประพฤติมิชอบในวงราชการ และอื่น ๆ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวนี้ แม้รัฐบาลจะมีมาตรการปราบปรามมาหลายครั้งแล้วก็ตามแต่ก็ไม่สามารถทำให้หมดไปได้ เพราะว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ฉะนั้น การแก้ปัญหาดังกล่าว ควรแก้ที่ระบบให้ถูกต้องตามทฤษฎีที่นักคิดทั้งหลายได้เขียนเอาไว้ด้วย